

מקדש הזמנים

ליקוטים חשובים בעניני הזמנים, מחז"ל וזקני הדורות ז"ל

פרשת החודש

עליה לרגל: הקריאה מעורר את השומעים להכין את עצמם לעלות לרגל - ובזמן הזה הקריאה היא זכר לזה ולהביאנו להתפלל על הגאולה

פרשת החודש להודיע לעם שבשבוע הנכנס יהיה ראש חודש ניסן ויכינו עצמם לעלות לרגל. (אבודרהם ארבע פרשיות).

ובספר **אמת ליעקב** [למורה"ר ישראל יעקב אלגאזי ז"ל אב"ד ור"מ עיה"ק ירושלים ת"ו - נדפס בשנת תקכ"ד] [סדר קריאת הפרשיות - סעיף י"ז] כתב: קורין פרשת החודש, וטעם קריאתה היתה בבית המקדש להודיע לציבור שבשבוע הנכנס הוא ראש חודש ניסן, ויכינו עצמן לעלות לרגל. וזכר לאבותינו נהגו כל ישראל גם עתה בחורבנו לקרותה - להעלות זכרון ירושלים על לבנו ונבקשה מאלקינו על זאת, כמו שכתבו הראשונים ז"ל. עכ"ל.

ענינו של יום, חודש ניסן: ניסן הוא ראשון לחדשי השנה

ברביעית קורין "החודש הזה לכם", משום ענינו של יום הוא **מחזור ויטרי** סימן ר"מ; משום ראש חודש ניסן שענינו של יום הוא **הפרדס לרש"י** סדר פרשיות). וכ"כ **בחיודשי הר"ן** (מגילה כט.): "ברביעית 'החודש הזה', משום ראש חודש ניסן.

וכ"כ בספר **כל בו** (סימן מ"ו): ולמה קוראין פרשת החודש ברביעית? מפני ראש חודש ניסן - שענינו של יום הוא, וחודש ניסן הוא ראש לכל החדשים ולסדרי הרגלים. עכ"ל.

וכתב **הלבוש** (א"ח תרפ"ה א', והועתק במשנה ברורה תרפ"ה ס"ק א'): פרשת החודש בשבת בסמוך לראש חודש ניסן, כדי לקדש חודש ניסן, דכתיב בתורה (שמות י"ב ב') "החודש הזה לכם ראש חדשים". אבל אין זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש הוא בעת הראיה (ראיית הלבנה) שמקדשין אותו הבית דין, ואין הקריאה הזאת אלא מדרבנן. עכ"ל.

זכר לקביעת השנה: לפני ניסן קבעו בבית דין אם תהיה השנה פשוטה או מעוברת כתב **האבן עזרא** ז"ל (בספר העיבור): טעם פרשת החודש, בעבור כי ניסן עיקר קביעות השנה אם היא פשוטה או יעברו אדר כפי צורך האביב והתקופה וצרכי ציבור על פי קריאת בית דין, כאשר אפרש בסוד העיבור. והנה קריאת הפרשה לזכר. וטעם לקרוא פרשיות אלו (הד' פרשיות) ביום שבת, בעבור שיתחבר בו הציבור. עכ"ל.

לימוד עניני קידוש החודש

מעלת לימוד ענינו של יום: זהו בכלל "ונשלמה פרים שפתינו"

כמו שמזכירים בכל יום פרשת התמיד (שלחן ערוך א"ח מ"ח א') לקיים "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע י"ד ג'), ככה בבוא פרשת שקלים, ראוי שילמוד משניות של מסכת שקלים, ובפרשת פרה מסכת פרה, וקידוש החודש בפרשת החודש, וכו', וכן בכל זמן זמן המסכתות השייכות. ואשרי המשכיל. (של"ה מסכת יומא - פרק דרך חיים תוכחת מוסר).

ובספר **כף החיים** [להגרי"ח סופר ז"ל] [א"ח תכ"ט ס"ק ו'] הביא את זה, וכתב: והטעם לזה, על פי מה דאיתא בסנהדרין (קא). כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם, שנאמר (משלי ט"ו כ"ג) "ודבר בעתו מה טוב", יעו"ש. וכן כתוב במסכת סופרים (פרק י"ח הלכה ב') כל המזכיר פסוק בעונתו, מעלה עליו כאילו בונה מזבח חדש ומקריב עליו קרבן. עכ"ל.

ארבע פרשיות

קריאת ד' פרשיות: תקנת עזרא - החיוב לשמעם

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת, מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת. בשניה, זכור. בשלישית, פרה אדומה. ברביעית, "החודש הזה לכם". בחמישית חוזרין לכסדרן. (מגילה כט.). זה הוא מתקנת עזרא (**יפה מראה** ירושלמי מגילה א' ה') ואנשי כנסת הגדולה (**חתם סופר** נדרים סג, ו**שו"ע הרב** א"ח רפ"ב י"ג).

בארבע פרשיות צריך להיות אזני כל העם אל השליח ציבור בקרות הפרשה מספר תורה, שישמעו מפיו. ויש מהם שהוא מדאורייתא, וכו', יהיה מה שיהיה, מ"מ הארבע פרשיות עכ"פ על כולם חל עליו החיוב מדרבנן לשמוע קריאתם בתורה. וחמיר יותר מקריאת הפרשיות של כל השנה שחיובן ג"כ בציבור, מ"מ אם יש עשרה דצייתי, דהיינו החזן ותשעה עמו, אז יש איזה היתר לאחריני לעסוק בתורה כו', אבל באלו החיוב מוטל על כל ישראל לשמעם, מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן. (של"ה מסכת מגילה - פרק נר מצוה, הובא באליה רבה א"ח תרפ"ה ס"ק כ"א).

מצוה לדרוש ענינם: כמו שתיקן משה להיות שואלין ודורשין בענינו של יום

משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, והלכות חג בחג. (מגילה ד.).

מצוה לדרוש ענין פסח בפסח ועצרת בעצרת וחג בחג (מגילה ד.), כן ענין חנוכה ופורים וד' פרשיות. (של"ה תצוה - תורה אור ג').

טעמים לקריאת פרשת החודש

ענינו של יום, חג הפסח: יש בה פרשת קרבן פסח, וזה בכלל "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח" - חשוב כעשיית הפסח

קורין "החודש הזה לכם", ששם פרשת הפסח (פרשת קרבן פסח) **רש"י** (מגילה כט.) - ענינו של פסח **ראב"ן** (מגילה ד"ה וסימן הפרשיות).

כתב **הפני יהושע** (מגילה כט.) דקורין ב"החודש הזה לכם" מטעמא דשואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, ושתי שבתות לרבן שמעון בן גמליאל (פסחים ו:). ולפי"ז יש סברא גדולה לומר שבכל שבתות שמן ראש חודש ניסן עד הפסח יש לקרותה, דהיינו שואלין ודורשין בהלכות פסח ממש. וקמ"ל במתניתין (מגילה שם) דלא אמרינן הכי, אלא "בחמישית (בשבת הבאה אחר הד' פרשיות) חוזרין לכסדרן", והיינו משום דעיקר מילתא דשואלין ודורשין בהלכות פסח לאו לענין קריאת הפרשה בבית הכנסת איירי, אלא לתלמידי חכמים היושבין בבית המדרש או עכ"פ הרב ותלמידיו, משא"כ לקרותה בבית הכנסת אינו אלא סייג ומנהגא בעלמא דאסמכוהו א"שואלין ודורשין". עכ"ד.

בספר הרוקח (סימן רמ"ב) כתב: למה אנו קורין "החודש" וענין פסחים? אמר הקב"ה לישראל "הואיל ואתם מתעסקין בהן, כאילו הקרבנות". עכ"ל.

[היו ישראל אומרים "לשעבר היינו מקריבים קרבנות ומתעסקים בהם, ועכשיו שאין אנו מקריבים מהו להתעסק בהם?" אמר להם הקב"ה "הואיל ואתם מתעסקים בהם, כאילו אתם מקריבים אותם", כו'. "כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי מנחה טהורה" (מלאכי א' י"א), וכי יש מנחה בבבל? אלא אמר הקב"ה "הואיל ואתם מתעסקים בהם, כאילו אתם מקריבים קרבנות". (פסיקתא רבתי פ"ט "קרבני לחמי", הובא ברוקח שם).]

תמצית מצות קידוש החודש

מצות עשה לקדש חדשים, ולחשב חדשים, שנאמר (שמות י"ב ב) "החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'". ענין המצוה הוא שיחשבו בית דין וידעו אם יראה הלבנה אם לא, ושירדשו את העדים שראו את הלבנה, עד שיקדשו את החודש ויאמרו מקודש החודש, וישלחו ויודיעו לשאר העם באיזה יום הוא ראש חודש, כדי שידעו לקבוע המועדות, שנאמר (ויקרא כ"ג ד) "אשר תקראו אותם במועדם", ונאמר (שמות י"ג י) "ושמרת את החוקה הזאת למועדה".

וכן שיחשבו את השנים - אם צריך לעבר ולהוסיף חודש אדר, שנאמר (דברים ט"ז א) "שמור את חודש האביב" - שמור שיבוא האביב בזמנו (ספרי - פרשת ראה פיסקא קכ"ז).

ואין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ ישראל, שנאמר (ישעיה ב' ג) "כי מציון תצא תורה וגו'". ואם הוא אדם גדול ונסמך בארץ ישראל ויצא חוץ לארץ ולא הניח כמותו בארץ ישראל, הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוץ לארץ. ואם נודע שנעשה בארץ ישראל גדול כמותו, הרי זה אסור לקבוע חדשים ולעבר שנים בחוץ לארץ; ואם קבע ועבר, אינו כלום. (ספר מצוות השם] להג"ר ברוך היילפרין ז"ל - נדפס בלבוב בשנת תקנ"ג; כתב החפץ חיים ז"ל (שמירת הלשון ח"ב חתימה פ"ג) "כיון מאד שילמד כל אדם ספר מצוות השם", ע"ש] - מצוה ד').

ואם תשאל, אם כן היאך אנו עושים היום - שאין לנו חכמים סמוכים. דע שכך קבלנו, שרבי הלל הנשיא בנו של רבי יהודה הנשיא שהיה גדול בדורו ונסמך בארץ, והוא החכם שתיקן לנו חשבון העיבור, הוא קידש חדשים ועיבר שנים העתידיים לבוא עד שיבוא אליהו, ועל זה אנו סומכים היום. (ספר החינוך מצוה ד').

חודש ניסן ראשון לחדשי השנה

לזכרון גאולתנו: הקב"ה צוה למנות את החדשים מניסן שבו נגאלנו, ולא מתשרי שנוולד בו אדם הראשון - לכבוד שמחת הגאולה - לזכרון הנסים שעשה לנו ביציאתנו ממצרים. "החודש הזה לכם ראש חדשים" (שמות י"ב ב'), (מניינו בחודש ניסן הוא לחידוש שנתחדש לנו אז, שמרוב שמחת גאולתנו ימנה ה' אליה להראות אהבתו אותנו (יפה תואר:)), משל למלך שנוולד לו בן ועשה יום טוב. ונשבה אותו הלב, ועשה שם (פי' עיכב שם בשביה (מתנות כהונה)) זמן מרובה, [והיה אביו מונה ליום שנשבה בנו (עץ יוסף)]. אחר זמן, נפדה אותו הלב, ועשה לו המלך יום גנוסיה (היינו יום הולדת; שיום טוב שראוי לעשות ביום מולדתו בכל שנה, קבע אותו מעכשיו ביום פדיונו - לשמחתו ביום זה יותר מביום מולדתו (יפה)). כך, עד שלא ירדו ישראל למצרים היו מונין לשיעבוד (פי' היו מונין לשיעבוד אע"פ שעדיין לא נשתעבדו, שזמנו התחיל מיום שנוולד יצחק (יפה)). משירדו ונשתעבדו שם, עשה להם הקב"ה נסים ונפדו, התחילו מונין לחדשים, שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים" (כלומר, דלשנות העולם מתחילה היו מונין מתשרי - למאן דאמר בתשרי נברא העולם (ר"ה ח), ואח"כ היו מונין לשנים מזמן שהתחיל השיעבוד (ובמנין זה היו מתחילים ג"כ מחודש תשרי], ומה שנתחדש ב"החודש הזה לכם" היינו מנין חדשים. שאנו קורין ניסן ראשון ותשרי שביעי, אע"פ שכפי המנין הראשון של סדר השנים הוא בהיפך. והוא, שהקב"ה לשמחתו בגאולת ישראל שינה החשבון שהיה מתחילה - למנות החדשים למולדתם, דהיינו מולד אדם בחודש תשרי, ומנה לצאתם ממצרים. (יפה תואר, ע"ש עמוד). (שמות רבה ט"ו ט').

וכ"כ בפסיקתא רבתי (פיסקא ט"ו "החודש"): "החודש הזה לכם", אמר רבי יהושע, [משל] למלך שנשבה בנו, ולבשה נקמה למלך (פי' שנתעורר נקום נקמת בנו (ביאור הגרא"ז)), והלך ופדה את בנו. ואמר "היו מונים לי רמזי איפטייה (פי' חשבון (מהר"ז)) לפדיון בניו! כך, אמר הקב"ה היו מונין איפטייה ליציאת מצרים!" עכ"ל.

ועוד בשמות רבה (ט"ו ז): אמר הקב"ה "הואיל ועשיתי לכם נסים בחודש הזה, אף אתם עשו אותו ראש חודש", שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים".

ועוד שם (שמות רבה ט"ו א): כשיצאו ישראל ממצרים, אמר להם הקב"ה "אין לכם חודש אחר גדול מזה, לפיכך נקרא ראשון", שנאמר "ראש חדשים". עכ"ל.

וכתב הרמב"ן ז"ל (שמות י"ב ב'): טעם "החודש הזה לכם ראש חדשים" - שימנו אותו ישראל "חודש הראשון" וממנו ימנו כל החדשים "שני" ו"שלישי" עד תשלום השנה בשנים עשר חודש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכר החדשים יהיה הנס נזכר. ועל כן אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר "בחודש השלישי" (שמות י"ט א), ואומר "ויהי בשנה השנית בחודש השני נעלה הענן" (במדבר י"א), "ובחודש השביעי באחד לחודש וגו' (במדבר כ"ט א), וכן כולם. וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת - במנותינו ממנו "אחד בשבת" ו"שני בשבת", כאשר אפרש (שמות כ' ח), כך הזכירה ביציאת מצרים במנותינו "החודש הראשון" ו"החודש השני" ו"השלישי" לגאולתנו. שאין המנין הזה לשנה, שהרי תחילת שנותינו מתשרי, דכתיב (שמות ל"ד כ"ב) "וחג האסיף תקופת השנה", וכתבי (שמות כ"ג ט"ז) "בצאת השנה", אם כן כשנקרא לחודש ניסן "ראשון" ולתשרי "שביעי", פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה טעם "ראשון הוא לכם" (שמות י"ב ב'), שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם - שנקרא לו לזכרון גאולתנו. עכ"ל.

כשהיו לעם ה' נאמר להם "החודש הזה לכם וגו"

נתינת ר"ח ועיבור שנים: היא לכבודם של ישראל שכביכול נתארו להקב"ה "החודש הזה לכם וגו'" (שמות י"ב ב'), למה הדבר דומה? למלך שהיה נוטל נשים הרבה, ולא היה כותב להם לא גמיקון (פי' כתובה (הגרא"ז)) ולא איפטייה (פי' רושם מזמן השנה והחודש (הגרא"ז)). כיון שנשא בת טובים ובת גינוסים (פי' ממשפחה מיוחסת (הגרא"ז)), כתב לה גמיקון וכתב לה איפטייה. כך אמר הקב"ה, "כיון שבראתי את עולמי, היו אומות העולם עומדים, לא נתתי להם לא חודש ולא שבת ולא עיבור שנים. וכיון שעמדו ישראל, נתתי להם ראשי חדשים ועיבור שנים". לכך נאמר "החודש הזה לכם". (תנחומא [מהדורת באבער] בא סימן י"א, ופסיקתא רבתי פיסקא ט"ו "החודש", וכ"כ בילקו"ש פרשת בא סי' ק"צ).

נצטוו למנות ללבנה: שהלבנה היא דוגמא למעלתם וטובתם של ישראל

למה נקרא ישראל (שמות ד' כ"ב) "בני בכורי" לפי שכתוב בתורה (דברים כ"א י"ז) "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים", כך ישראל יורשים שני עולמות - העולם הזה והעולם הבא. ולכך מסר הקב"ה סוד הלבנה לישראל, שיהיה הם מונים בה, והעובדי כוכבים מונין לחמה, לומר, מה חמה אינה אלא ביום כך אין מושלים אלא בעולם הזה; ומה החמה היא של אש, כך הם עתידין לידון בה, שנאמר (מלאכי ג' י"ט) "כי הנה היום בא בוער כתנור"; וכשם שהלבנה נראית ביום ובלילה, כך ישראל מושלים בעולם הזה ובעולם הבא; וכשם שהלבנה היא של אור, כך ישראל נוחלין האור, שנאמר (תהלים צ"ז י"א) "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", ואומר (ישעיה ס' א') "קומי אורי כי בא אורך". ולכך נאמר (שמות י"ב ב') "החודש הזה לכם" - שיהא שלכם, שאתם בדוגמתה. (שמות רבה ט"ו כ"ז).

להיות מובדלים מאומות העולם: מצד יקרתם בעיני ה' נצטוו ישראל להיות מובדלים מאומות העולם

"זה דודי וזה רעיי" (שיר השירים ה' ט"ז), כמה דתימא (ויקרא כ' כ"ו) "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (פי' שתהיו בכל דבר מובדלים מן האומות לשמי (מתנות כהונה)). אמר רבי לוי, כל מעשיהם של ישראל מובדלים מן אומות העולם - בחרישתן ובזריעתן בקצירתן בעומרן בדישתן בגרניהם ביקביהם ובתגלחתם ובמינם. בחרישתן, (דברים כ"ב י') "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו". בזריעתן, (ויקרא י"ט י"ט) "שדך לא תזרע כלאים". וכו'. במינם, שישראל מונים ללבנה ואומות העולם מונין לחמה. (במדבר רבה י' א').